

Datum
2025-03-17

Diarienummer
KS-00142-2025

Till Försvarsdepartementet

Yttrande - Remiss - Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret SOU 2025:6

Remissinstansen diarienummer: 00142-2025

Övergripande kommentarer

Östersunds kommun anser att utredningen delvis skapar välbehövlig tydlighet i personalförsörjningen av det civila försvaret men att dess förslag inte fångar kommunernas behov. Att det skapas en möjlighet till personalförstärkning genom frivilligavtal för kommunerna är positivt för att hantera tillkommande uppgifter, men det kan inte täcka kommunernas behov av särskilda kompetenser för att upprätthålla ordinarie verksamhet. Vidare bör kommunernas reparationsberedskap avseende kommunalteknisk försörjning och väghållning omhändertas vid sektorsansvariga myndigheters utredning av civilplikt.

Östersunds kommun anser att det bör finnas en möjlighet för kommunerna att undanta särskild kompetens från civil- eller värnplikt genom beredskapsregistrering. Förfarandet behövs för en förutsägbar personalförsörjning samt till att upprätthålla en grundläggande verksamhetsförmåga i ofred.

I och med att antalet civil- och värnpliktiga sannolikt ökar i framtiden kan kommunens rekryteringsbas komma att påverkas, vilket kan påverka kommunernas tillgång till särskilda kompetenser negativt. Detta handlar inte om att det råder en personalbrist i fredstid, utan att behovet inte kan ersättas genom rekrytering, utbildning, frivilligavtal eller interna omfördelningar i ofred. Östersunds kommun är medveten om att en beredskapsregistrering inte har en rättslig verkan på den enskilde.

Kommentarer till specifika delar av remissen

14.3.2 Utgångspunkterna för planering och dimensionering kan bli tydligare
Östersunds kommun ställer sig positiv till att utredningen betonar vikten av tydliga och anpassade planeringsförutsättningar för höjd beredskap. Östersunds kommun anser att sådana planeringsförutsättningar bör vara anpassade till en regional nivå.

14.3.3 Identifiering av totalförsvarsviktig verksamhet har inte kommit så långt

Östersunds kommun bedömer att det är viktigt för försvarsviljan att den samhällsservice som kommunen tillhandahåller i fredstid fortsätter i så stor utsträckning möjligt vid höjd beredskap. Östersunds kommun bedömer att kommunen kan göra prioriteringar men betonar att vad som är samhällsviktigt ofta är lagstyrt, även vid höjd beredskap.

Om totalförsvarsverksamhet är att se som ett sammanhängande system är det onödigt betungande för en kommun att först identifiera en samhällsviktig verksamhet för att sedan bedöma om den är viktig för totalförsvaret. Östersunds kommun anser att den definition som finns för samhällsviktig verksamhet även fångar aspekten totalförsvarsviktig verksamhet.

15.4 Faktorer av betydelse för val av förstärkningsresurs

Östersunds kommun bedömer att personalförstärkningar inte kan täcka behovet av särskilda kompetenser inom kommunen.

Östersunds kommun bedömer att det finns ett behov för kommuner att kunna undanta personal med särskilda kompetenser från civil- eller värnplikt för tjänstgöring enligt anställningsavtalet vid höjd beredskap (beredskapsregistrering). För att registreringen ska ske likartat utan för stora anspråk bör det finnas en tydlig avgränsning samt kriterier för vad som är en krigsviktig befattning genom lag eller föreskrift.

15.5.5 Avtal med frivilliga

Östersunds kommun bedömer att kommunerna inte kan täcka behovet av personalförstärkningar genom att teckna avtal med frivilliga. Utifrån Östersunds kommuns egna utredningar står ”händer och fötter” för en mindre del av behovet vid höjd beredskap. De personalförstärkningar som efterfrågas rör framförallt särskilda kompetenser samt att särskilda kompetenser kvarstår i sin ordinarie anställning.

Då avtal inte ska tecknas med totalförsvarspliktiga i totalförsvarsviktig verksamhet och kommuner inte kan beredskapsregistrera krigsviktiga befattningar kan kommunens behov av kompetens inte säkerställas i egen organisation eller genom personalförstärkningar utan kraftigt ökad administration samt kostnader.

17.2.3 Behov av att säkerställa tillgång till särskild kompetens

Östersunds kommun bedömer att tydlighet avseende vad som gäller för kommunens anställda vid höjd beredskap inte är tillräckligt för att säkerställa tillgången till särskild kompetens. Detta kräver en stor kommunikativ insats av kommunen samt ställer krav på att arbetstagaren ska besitta kunskaper om Sveriges civila beredskapssystem, höjd beredskap och beredskapslarm samt hur totalförsvarsplikten fungerar. Detta ställer höga krav på både arbetsgivare och tagare i en komplicerad fråga där lagstiftningen inte är helt lätt att förklara, trots utredningens förslag.

17.3.2 Uppdrag till ansvariga myndigheter

Östersunds kommun bedömer att kommunerna, utöver de områden som föreslås i utredningen, även bör delta som i utredningen för införandet av civilplikt inom området drift, underhåll och reparationer inom elektroniska kommunikationer.

18.8 Hälsa, vård och omsorg

Östersunds kommun är positiv till att civilplikt ska utredas inom sektorn hälsa, vård och omsorg. Östersunds kommun betonar dock vikten av att personalförsörjningen inom sektorn sker på ett balanserat sätt utifrån totalförsvarets behov. Då kommunerna och regionernas verksamhet påverkar varandra bör personalförsörjningen samordnas på en regional nivå.

18.9.3 Behov av personalförstärkning vid höjd beredskap

Östersunds kommun anser att utredningen inte har omhändertagit kommunernas perspektiv avseende försörjningen av dricksvatten, avfall och avlopp på ett tillfredställande sätt. Kommunerna har ett stort behov att särskild kompetens inom kommunalteknisk försörjning och laboratorium kvarstår i sin anställning vid höjd beredskap. Dessa kompetenser går inte att ersätta genom omfördelning, rekrytering eller personalförstärkningar i ett glesbefolkat län. Att ta i beaktande är även området hälsa, vård och omsorgs kritiska beroende till den kommunaltekniska försörjningen.

Utöver detta har kommunerna ett personalförstärkningsbehov avseende drift och reparationer av både anläggningar och ledningsnät för avlopp och dricksvatten. En lärdom från kriget i Ukraina är behovet av reparationsberedskap för den kommunaltekniska försörjningen, vilket bör omhändertas i utredningen. Även reparationsberedskapen för dagvattennätet bör omhändertas då en nedsatt förmåga kan få en negativ påverkan på samhällsviktig infrastruktur och verksamhet.

18.13 Utbildning och tillsyn av barn och elever

Östersunds kommun betonar att utbildning av barn och unga kräver särskild pedagogisk kompetens vilket kan vara svårt att tillgodose genom snabbutbildning, frivilligavtal eller interna omfördelningar.

19.3.1 Endast de som inte tillhör den ordinarie personalen bör beredskapsregistreras

Östersunds kommun instämmer med utredningen i att det är onödigt att beredskapsregistrera en stor del av kommunernas krigsorganisation men instämmer inte i att det räcker med att beredskapsregistrera tillkommande personal.

Östersunds kommun bedömer att det finns ett behov för kommunerna att undanta vissa nyckelbefattningar från civil- eller värnplikt genom beredskapsregistrering. Genom interna utredningar vet Östersunds kommun att vissa befattningar som inte går att ersätta genom frivilligavtal, utbildning, interna eller externa omfördelningar redan idag är ianspråktaga genom värnplikt.

Östersunds kommun är medveten om att en beredskapsregistrering inte medför tjänstgöringsskyldighet vid höjd beredskap och anser inte att detta är nödvändigt.

Utredarens resonemang om att totalförsvarets behov ska styra blir dock missvisande i och med att kommunen inte har möjlighet till att registrera den totalförvarspliktiga där den gör som störst nytta. För att ett sådant förfarande ska fungera behöver det finnas en definition av vad som är en krigsviktig befattning genom författning eller föreskrift.

Östersunds kommun anser att konkurrens mellan bemanningsansvariga om en totalförvarspliktig bör lösas på en lägre nivå inom beredskapssystemet. Östersunds kommun anser att det bör finnas ett organ som på regional nivå kan utgöra en avgörande roll vid konkurrens om en totalförvarspliktig.

19.3.2 Alternativ till utredningens förordade huvudregel

Östersunds kommun anser att *Alternativ 1: Även anställda nyckelpersoner registreras* delvis fyller kommunernas behov men att kriteriebeskrivningen av *oundgänglig kompetens* är för snäv. Definitionen fångar inte det effekttapp som ett plötsligt bortfall av särskilda kompetenser kommer innebära för den grundläggande verksamhetsförmågan.

19.5.2 Planerad bemannad krigsorganisation

Östersunds kommun anser att utredaren förbiser att kommunens krigsorganisation i huvudsak är dess ordinarie organisation där eventuella i personalförstärkningar handlar om att säkerställa samhällsviktig och lagstyrd verksamhet. Den planerade krigsorganisationen som framgår av utredningen beskriver ett statiskt scenario och fångar inte komplexiteten i kommunernas planering. Ett krig kan variera i intensitet samtidigt som icke samhällsviktig verksamhet är nödvändig för försvarsviljan varav kommunernas planering inte kan avgränsas till att ”stänga” all verksamhet som inte är samhällsviktig.

19.5.4 Kommuner och regioner

Östersunds kommun anser att utredningens förslag inte rymmer kommunernas behov och att det bör finnas en möjlighet för kommunerna att beredskapsregistrera särskilda kompetenser i ordinarie organisation.

20.6 Övriga avtal om tjänstgöring vid höjd beredskap

Östersunds kommun ser positivt på förslaget om att utöka möjligheten till att sluta författningsreglerade avtal med totalförvarspliktiga till fler bemanningsansvariga, däribland kommunerna.

Ställningstagande

Östersunds kommun menar på att utredningens underlag avseende kommunernas behov av personalförstärkningar och kompetensförsörjning vid höjd beredskap innehåller vissa brister. Utredningen ger inte en heltäckande bild av den grundläggande samhällsservice som kommunerna tillhandhåller och de särskilda kompetensbehov som finns för att upprätthålla denna. Utredningen ger inte kommunerna möjligheten till att säkerställa en trygg och förutsägbar personalförsörjning vid höjd beredskap

ÖSTERSUNDS KOMMUN

Kommunledningsförvaltningen

Yttrandet skickas per e-post till **fo.remissvar@regeringskansliet.se** med kopia till **fo.rs.remissvar@regeringskansliet.se**. Ange diarienummer **Fö2025/00151** och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Remissvar bifogas i två versioner:

- ett i Word
- en tillgänglighetsanpassad pdf (enligt tillgänglighetskraven enligt lagen [2018:1937] om tillgänglighet till digital offentlig service).

Notera att filnamnen ska motsvara remissinstansens namn, t.ex. ”Regeringskansliet”.